

De priesteropleiding

Het priesterschap in de Christengemeenschap en de weg er naar toe

door Myriam Driesens (geestelijke gemeente Eindhoven)

In het fictieve vraaggesprek waarvan hier verslag wordt gedaan zoekt Myriam Driesens (contactpersoon voor de priesterseminaries in de Nederlands-Vlaamse priesterkring) naar een vorm die de lezer op een korte en kernachtige wijze deelgenoot laat zijn van de vragen die haar het vaakst worden gesteld.

Hoe komt iemand tot het besluit om priester te willen worden?

Heel soms gebeurt het dat iemand na zijn eerste mensenwijdingsdienst weet: "Dit is het, hier ga ik me helemaal mee verbinden", en aansluitend de impuls in zich voelt opkomen om priester te willen worden. Maar meestal gaat hier een lang proces aan vooraf. Men is steeds dieper in de mensenwijdingsdienst en de gemeente gaan groeien of men is geïnspireerd geworden door een kampgeestelijke. En in de beslotenheid van de ziel is het verlangen gaan rijpen om zelf de dienst aan het altaar te verrichten.

Je ziet vaak dat het moed vraagt om dat verlangen ernstig te nemen en dat een ingrijpende gebeurtenis, zoals het sterven van een dierbaar iemand, nodig is om op weg te gaan. In wezen gaat het om een normaal en goed verlangen, dat in iedere religieuze mens kan en mag leven.

Kan iedereen priester worden?

Ja en neen. In principe kunnen heel veel mensen de dienst aan het altaar verrichten, of de gemeente 'voorgaan'. Veel meer dan we denken! Iedere oprecht christelijk religieuze mens die door de gemeente aanvaard zou kunnen worden in zijn of haar 'voorgaan' en die bereid is zijn hele zijn in dienst te stellen van de sacramenten en de gemeente, kan priester worden. Maar die bereidheid is niet genoeg. Je moet het ook kunnen en vol kunnen houden. Dat heeft dan weer te maken met de brede waaier aan bezigheden van een gemeentegerestelijke. Duidelijker dan het Nederlands heeft het Duits twee woorden voor het ambt: Priester en Pfarrer. Priester ben je vooral in het werk dat rechtstreeks met de sacramenten heeft te maken. Het woord Pfarrer dekt meer de algemene lading van het ambt en alles wat daarbij komt kijken. Om een goed priester te zijn heb je bepaalde kwaliteiten nodig, maar om als gemeentegerestelijke te werken eveneens.

Wat maakt een priester tot priester?

Dat is een goede vraag, maar hij is niet zo gemakkelijk te beantwoorden!

Toch zou ik zeggen: de wijding. De wijding echter als een beginpunt, niet als einddoel.

Dat klinkt ouderwets! De protestantse beweging kent sinds Luther het begrip 'priesterschap van alle gelovigen'. Heeft de Christengemeenschap, beweging tot religieuze vernieuwing, dan geen nieuwe inhoud aan het priesterschap gegeven?

Toch wel. Dat komt tot uitdrukking in een nieuwe verhouding van priester tot gemeente. De gemeente krijgt bij het voltrekken van de sacramenten een cruciale en actieve rol. De mensenwijdingsdienst begint met de woorden "Laat ons de mensenwijdingsdienst waardig volbrengen". De religieuze vernieuwing is erop gericht dat de gemeente zich daarvan meer en meer bewust wordt.

Een sacrament voltrekken is met aardse middelen een geestelijke realiteit mogelijk maken. Dat betekent dat wij als mens om te beginnen wel de voorwaarden scheppen, maar dat de zegen, de 'genadekracht', uit de geestelijke wereld moet komen. Uiteindelijk evolueert de

handeling echter naar een samenwerken van gemeente en geestelijke wereld. In het mee voltrekken van de sacramenten is de gemeente dus even priesterlijk als de priester! Alleen is niet ieder individu zich daar even sterk van bewust. En dat hoeft ook niet; iedereen wordt meegenomen. Dat is juist het bijzondere. Maar je voelt wel dat in het hele sacramentele gebeuren er iemand moet zijn die het geheel draagt.

De priester?

Toch niet. Of toch niet in de eerste plaats. Het is de Christus in ons. De Christus is de middelaar. Hij is het die uiteindelijk het sacrament voltrekt.

Wat is de rol van de priester dan?

Hij is de dienaar van de gemeente en van de Christus, die zelf dé Dienende is: "Maar Ik ben in uw midden als de dienende" (Lk 22, 24-28). Als Christus dienend de voeten van de apostelen wast (Joh 13, 3-17), doet hij dat echter niet als slaaf, maar als de meester en heer die zich buigt (Joh 13,13). Christus is de koninklijke dienaar.

Nadat Christus bij de inzetting van het avondmaal de opdracht geeft: "Doet dit voortaan om mij te gedenken" (Lk 22,19), wordt het de taak van de priester om koninklijk-dienend de sacramenten in Zijn naam te voltrekken. De spirituele volmacht hiervoor ontvangt hij door de wijding.

Over welke kwaliteiten moet een priester beschikken?

Beschikken is een groot woord. Gelukkig wordt er bij de priesterwijding gesproken over "Gij, een wordende". Misschien is de belangrijkste voorwaarde om priester te kunnen zijn wel het diepe, existentiële, nooit ophoudende verlangen om heel je denken, voelen en willen te laten doordringen door de Geest van Christus.

Hoe houd je dat verlangen brandend?

Door een dagelijks volgehouden innerlijke scholing: gebed, meditatie, leven met de beelden en de woorden uit de evangeliën, vooral die uit het Johannesevangelie en de Apokalyps, door de dagelijkse omgang met de mensenwijdingsdienst; de terugblik. Andere belangrijke aspecten zijn studie en niet te vergeten de open interesse voor alles wat in de wereld en tussen mensen gebeurt. Want de openbaring van Christus door de heilige Geest houdt nooit op en is op de meest verrassende plekken te vinden. Het is zaak om je ziel en je denken zo lenig te maken dat je de Christus kunt herkennen, niet alleen in de eigen ziel of in de mensenwijdingsdienst, maar ook in het dagelijkse leven.

Wat maakt het priester-zijn in de Christengemeenschap dan anders dan bijvoorbeeld in de Rooms Katholieke kerk?

Afgezien van het feit dat van bij de stichting van de Christengemeenschap in 1922 ook vrouwen priester kunnen worden, heeft het vooral te maken met het denk- en onderzoekskader waarin de priester werkt. Je zou kunnen zeggen dat de Christengemeenschap de jongste loot is aan de zich ontwikkelende boom van het kerkelijk christendom, een loot echter die rechtstreeks aan de wortel ontsprong, maar dit verhaal zou ons nu te ver leiden. Het denk- en onderzoekskader van de priester is heel uitgesproken dat van de antroposofie of geesteswetenschap. Daarnaast is er natuurlijk die nieuwe verhouding tussen priester en gemeente.

Wat doet de wijding?

De priesterwijding verleent iemand de spirituele volmacht om de sacramenten te voltrekken, om dan vanuit die bron de zielzorg en de verkondiging, zoals dat in het jargon heet, te

verzorgen. De priesterwijding is, om het wat banaal uit te drukken, een soort 'contract' tussen geestelijke wereld en mensheid. De kandidaat priester verbindt zich ertoe om, na een gedegen voorbereiding, niet aflatend ernaar te streven om in alle omstandigheden vanuit de Christus te denken, voelen en willen. De geestelijke wereld verbindt zich ertoe om, door middel van de Christus in de priester, de sacramentele krachtstroom op aarde werkzaam te laten zijn. Daarmee wordt de werking van een sacrament aan het toeval onttrokken. De wijding beschermt echter ook de mens die priester is en schenkt hem de moed en de vrede om vanuit zijn onmacht en deemoed de hoge handelingen te verrichten.

Hoe verloopt de voorbereiding tot de wijding?

We hebben op dit ogenblik drie seminaries: in Hamburg en Stuttgart in Duitsland en Spring Valley bij New York (zie website). In ons bewindsgebied streven we ernaar dat de studenten, voor ze zich bij een seminarie aanmelden, eerst een gesprek hebben met twee geestelijken die daartoe gemandateerd zijn door de priesterkring of synode. Het is niet zo dat daarbij een selectie plaatsvindt, want iedereen blijft vrij om daarna te doen wat hem goed lijkt. De ervaring leert dat zo'n gesprek helpt om een goede start te maken op de juiste plek. Nadat de student aangenomen is op een seminarie, begint een echte scholingsweg. Meestal lijkt dat in het begin niet zo, vooral als je uit beroepsbezigheden komt; dan lijkt het net vakantie! Maar vroeg of laat word je fundamenteel en stevig met jezelf geconfronteerd. Hoe je daarmee omgaat zal in belangrijke mate bepalen hoe het verder gaat.

Die confrontaties kunnen op alle gebieden van het leven liggen. Om maar een paar voorbeelden te noemen: kan ik trouw blijven aan de opdrachten die ik mezelf heb opgelegd in verband met mijn innerlijke scholing? Kan ik mezelf waarnemen zoals de anderen uit de groep mij waarnemen? Hoe ga ik om met conflicten? Begrijp ik de lesinhouden voldoende? Ben ik snel aan de grenzen van mijn levenskrachten? Kan ik tegen kritiek? Hoe stel ik me op in de groep? En voor Nederlanders niet onbelangrijk: kan ik me positief en constructief voegen in het reilen en zeilen op het seminarie, ook als ik er van alles op aan te merken heb? Dat het zo 'Duits' is bijvoorbeeld.

Wat houdt de opleiding zoal in?

Je kunt het in wezen niet een opleiding of studie noemen; het is een weg. Bij een opleiding bereik je het doel als je aan de normen van de onderdelen voldoet of als je de nodige studiepunten hebt verzameld. Zo werkt het op de weg naar het priesterschap echter niet. Zolang je niet daadwerkelijk gewijd bent, is niets zeker. Het is iets wat je moet kunnen uithouden. Dat komt door het 'contract', waar ik het daarnet over had. Met andere woorden: de geestelijke wereld spreekt ook een woordje mee.

Uit alles wat er tot nu toe gezegd is, valt af te leiden wat er zoal in het - uiterlijke! - curriculum staat: dagelijks de mensenwijdingsdienst, een stevige portie antroposofie, theologie, christologie, sacramentenleer, evangeliestudie, maar evengoed cursussen als projectieve geometrie en goetheanistische kleurenleer of plantkunde, die je denken en waarnemen scholen, of ook nog een cursus als psychiatrische ziektebeelden of conflictbeheersing. Verder is ontzettend belangrijk een vak als spraakvorming, waarin je gegarandeerd jezelf heel erg tegenkomt. Dan zijn er nog de uren waarin specifieke vaardigheden worden geoefend, zoals creatief schrijven ter voorbereiding op het leren preken. Er is ook een stuk persoonlijke studie, dat meestal uitmondt in een kleine voordracht voor de medeseminaristen. Daarnaast probeert de leiding van het seminarie iedere student persoonlijk te begeleiden op zijn weg.

Waarin onderscheiden de seminaries zich van elkaar?

Zo heel erg verschillen ze ook weer niet. Het gaat om accentverschillen, die trouwens van jaar

tot jaar anders kunnen zijn. Er is heel wat in beweging op alle drie de seminaries. Wat bijvoorbeeld Stuttgart typisch maakt, is dat men er intern woont. In Hamburg woont men op kamers. In Hamburg kunnen de studenten in een gevorderd stadium dan weer tot op zekere hoogte zelf hun pakket samenstellen. Een duidelijke tendens aan alle drie de seminaries is om meer rekening te houden met de individuele levenssituatie en leerbehoeftes van de student.

Hoe zit het met de stages?

Dat is vrij individueel bepaald en in het begin vooral afhankelijk van het persoonlijk initiatief van de student. Vaak is het zo dat een student zich voor een korte tijd een meeloopstage zoekt in een vakantieperiode. Dat hoeft niet noodzakelijk in een gemeente te zijn, het kan ook in de publieke welzijnssector. In ons bewindsgebied zien we graag studenten meelopen in een kamp.

Maar ergens op de weg, meestal na twee jaar, komt doorgaans de 'grote stage' in één of twee gemeenten. In het begin is dat ook vooral meelopen, maar gaandeweg wordt er meer van de stagiair verwacht: al eens preken vóór de dienst, godsdienstles geven, evangeliebesprekingen leiden, gesprekken voeren, de viering van een jaarfeest organiseren...

Wie bepaalt wie er gewijd zal worden en hoe gaat dat in zijn werk?

De student wordt op zijn weg goed gevolgd. Na een tijd kan de seminarieleiding zich wel een beeld vormen van de sterktes en de zwaktes van de student en bovenal van zijn vermogen tot verder ontwikkelen. Het hele vaste docententeam wordt in zo'n bespreking betrokken. Ook de stage(s) leveren een beeld op. Als het uiteindelijke oordeel positief is, wordt de student door de seminarieleiding voorgedragen voor een gesprek met de Kring van Zeven, ons hoogste beleidsorgaan. In die gesprekken wordt een aantal dingen nog eens grondig gepeild, zoals motivatie en het vermogen tot soevereine zelfreflectie, maar ook bijvoorbeeld het meebewegen van de eventuele partner. Als ook dat beeld positief is, wordt de student door de Kring van Zeven uitgenodigd voor het voorbereidingssemester tot de wijding. Het eigenlijke wijdingsbesluit wordt pas een aantal weken voor de wijding genomen. Tegenwoordig gebeurt dat na een week van intensief samenwerken van de Kring van Zeven met de wijdingskandidaten.

Je zei daarnet dat ook de geestelijke wereld een woordje meespreekt...

Inderdaad. Je kunt ervan uitgaan dat tijdens zo'n week intensief samenwerken en samenleven in groep er een en ander zichtbaar wordt gemaakt. Daarbij is de werking van het dagelijks samen volbrengen van de mensenwijdingsdienst niet te onderschatten. Het maakt iedereen extra ontvankelijk voor inspiratie uit de geestelijke wereld. Of misschien moet ik hier zeggen: de Geest van de Christengemeenschap.

Verder zie je vaak dat het lot ingrijpt, soms al vroeg op de weg, soms nog in het wijdingssemester: iemand wordt ziek of zwanger. Of er ontstaat een crisis in de privésfeer. Wat je ook wel meemaakt is dat er tijdens de opleiding 'toestanden' ontstaan, net of er een duiveltje (engeltje?) mee gemoeid is. Ze worden niet rechtstreeks door de student veroorzaakt, maar op de een of andere manier is hij er altijd bij betrokken. Hoe je het ook draait of keert, het roept vragen op. In een aantal gevallen kunnen die studenten na een korte of langere pauze hun weg voortzetten.

Ik ken een aantal mensen waarvan ik het gevoel heb dat er weinig op aan te merken is en die volgens mij een prima gemeentegerestelijke zouden zijn, maar die toch afgewezen werden. Hoe komt dat?

Zulke mensen ken ik ook! Je kunt een menselijke beoordelingsfout nooit uitsluiten. Maar de

ervaring leert dat er in de meeste gevallen toch een reden voor is. Al onderken je dat meestal pas veel later. Het kan zijn dat pas aan het eind van de voorbereidingstijd iets, wat dieper in die mens verborgen lag, op een problematische wijze naar boven komt. Wat opvalt is, dat als je daarna met mensen uit de directe omgeving spreekt, familie of goede vrienden, dat die eigenlijk niet zo verbaasd zijn. Maar ook hier komt er later soms een nieuwe kans.

Bij een andere categorie heeft de geestelijke wereld blijkbaar andere bedoelingen. Het zijn meestal mensen die heel wat te bieden hebben en vaak al op een ander beroepsterrein meer dan hun sporen verdiend hebben. Met wat ze op het seminarie ontwikkeld hebben, wordt gehoopt dat ze de Geest doen instralen in gebieden van de maatschappij waar wij als Christengemeenschap nog totaal geen toegang toe hebben. Dit aanvaarden kan echter een pijnlijk proces zijn.

Hetzelfde geldt voor mensen die de geestelijke wereld niet verloren wil laten gaan voor een van de werkgebieden van de antroposofie. In verhouding zijn er veel meer goede leraren, heilpedagogen, euritmisten, antroposofisch artsen, bio-dynamische landbouwers, wetenschappers... nodig dan priesters. Als het goed is, blijven of worden al die mensen dragende gemeenteleden en dat is dan weer van fundamenteel belang voor de Christengemeenschap!

Waar kan ik meer informatie krijgen over de seminaries? En over de kosten en de financieringsmogelijkheden?

Op het landelijk secretariaat van de Christengemeenschap kan een folder aangevraagd worden met daarin alle nuttige informatie.

Uit het kwartaalblad *In beweging* (Michaël 2010 blz18). Aangepast juni 2012.